

A CASE STUDY FOR THE RESTORATION AND CONSERVATION METHODOLOGY OF TIMBER CIVIL ARCHITECTURE - 2

SUMMARY

This article is focused on the restoration and conservation methodologies of traditional Ottoman timber civil architecture through an example being carried out in 'Süleymaniye', one of the world heritage sites in Istanbul. The case study includes the entire work on both scientific and architectural fields of conservation such as research, documentation, material analyses, implementation methodologies and proposals in terms of national and global criteria for the conservation of cultural heritage. Architectural project, laboratory work, conservation science and timber training workshop are involved in the study, so collaboration among various disciplines is tried to be provided.

Main principles of the case study can be shortly defined as 'authenticity' and 'sustainability'. These refer to 'protecting the survived original building elements and details in situ' and 'developing and practising the methods for extending their lifespan with an interdisciplinary work' synchronously. Restoration is just one of the periods of the whole conservation process, whereas post-implementation steps like re-use and further maintenance provide the real and long-term conservation of the historical, social and intangible values of the property. Therefore 'unity' among the whole approaches also occurs as another principle in the long term.

Previous article in the first volume of this journal had included the analytical work on survey drawings, material analyses, proposals for reconstitution, restoration project and decisions about re-use. The building is decided to be functioned as a library. Either books, periodicals, dictionaries and articles on different fields related to conservation or photographs about the neighborhood's recent history will be available. It's aimed to develop an archive both for researchers and the habitants, children and students. Original rooms of the building with survived architectural details will be functioned as reading rooms.

This article explains the restoration period of the case study. Removal of the improper additions, conservation and implementation techniques, dismantling inventory and documentation in all periods are explained in parallel with repair and production practices at timber workshop. It will be continued to share the relevant experiences about the study in further volumes.

Bir Ahşap Yapıda Koruma-Uygulama Metodolojisi-2

ÇİĞDEM KÖROĞLU
ESRA KUDDE*

► Konu edilen koruma-uygulama metodolojisi, özellikle dünya mirası alanlarındaki sivil mimarlık örneklerinin korunması ve ömürlerinin uzatılması amacıyla oluşturulan yöntem önerileri ile bir uygulama örneğinden oluşmaktadır. Derginin ilk sayısında yer alan 1.makalede ayrıntılarıyla tanımlanan metodoloji; özetle, geçerli ulusal ve evrensel koruma ilkeleri esas alınarak ve çeşitli uzmanlık alanlarının katılımıyla yürütülmesi öngörülen koruma sürecinin tümüne işaret etmektedir. Koruma süreci, yapının korunmuşluk ve bozulma durumlarının tespiti için yapılan ön in-

Sekil 1. Çalışma konusu ahşap yapının uygulama öncesi genel görünümü (Mart 2008)

* Restoratör ÇİĞDEM KÖROĞLU, Y. Mimar (Rest.) ESRA KUDDE, İBB KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı- Proje Grubu, e-posta: cigdem.koroglu@ibb.gov.tr, esra.kudde@ibb.gov.tr

Şekil 2. Yapının özgünlüğünü koruyarak bugüne ulaşan bazı eleman ve detayları (Nisan 2008)

celemeden başlayarak; malzeme analizlerinin yapılması, restitüsyon önerilerinin ve restorasyon kararlarının geliştirilmesi ve projelendirilmesi, konservasyon önerilerinin ve müdahale tekniklerinin oluşturulması, uygulamanın gerçekleştirilmesi ve onarım sonrası bakım programının belirlenmesine kadar giden işlemlerin bütününe içine almaktadır. Bunlara ek olarak, uygulama sürecinin mesleki eğitim gören uzmanlar, uzman adayları ve staj yapan öğrenciler için uygulamalı eğitim kapsamında örnek oluşturması ve deneyimlerin yayınlanması sağlanmaktadır. Süleymaniye Kirazlı Mescit Sokakı, 571 ada 6 parsel'de yer alan ahşap yapı (Şekil 1) üzerinde, oluşturulan metodolojinin örnek bir uygulaması gerçekleştirilmektedir.

İlk makede: mimari belgeleme, araştırma, tespit ve analiz süreçleri sunulmuş, restitüsyon ve resto-

rasyon projeleri aktarılmıştı (Kudde ve Aksoy, 2009). Bu ikinci makede, restorasyon projesinin onaylanmasının¹ ardından yapılan onarım öncesi hazırlıklar ve gerçekleştirilen uygulamalar sırasıyla aktarılacak; süreç boyunca edinilen bilgi ve deneyimler, ileriki makedelerde paylaşılmaya devam edecektir.

Restorasyon Projesi, II.Dönem Restitüsyonu esas alınarak geliştirilmiş; yapının, özgün mekan şeması ve değer taşıyan dönem ekleri korunarak, kütüphane işlevi ile yeniden kullanımı öngörülmüştür. Restorasyon yaklaşımı, döneminin özelliğini ve yapı tekniğini yansıtan II.Dönem ekleri dahil olmak üzere, yapının korunmuş özgün detay ve elemanlarının (Şekil 2) mümkün olan en fazla oranda yerinde tutulması, ömürlerinin uzatılması ve korumanın sürekliliğinin sağlanması ilkelerine dayanmaktadır.

Yürütülmekte olan uygulamada bugün gelinen nokta, taşıyıcı ahşap karkas sistemin onarımıdır. Bunun öncesinde yürütülen ve tamamlanan uygulamalar:

- 1 Yapının askıya alınarak desteklenmesi,
- 2 Söküm envanterinin çıkarılması ve korunacak elemanların ayrılması,
- 3 Nitelsiz eklerin kaldırılması,
- 4 Yapının hafifletilmesi ve korunamayacak derecede hasarlı elemanların sökümü,
- 5 Temellerin durumunun araştırılması ve temel yapımı,
- 6 Hasarlı yangın duvarının sökülmesi ve yeniden örülmesi işlemleridir.
- 7 Atölyede yapılan onarım ve üretim çalışmaları ise, yerindeki uygulama ile eş zamanlı ve paralel olarak gerçekleştirilmeye devam etmektedir.

¹ Mevcut Rölöve çizimleri (Konak Mimarlık, 2006) esas alınarak İBB-KUDEB Proje Grubu bünyesinde oluşturulan Analitik Rölöve ve iki dönem Restitüsyon Projeleri ile Raporları, Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.04.2008 tarih ve 117 sayılı kararı ile; Restorasyon Projesi ve Raporu ise, aynı kurulun 12.06.2008 tarih ve 197 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

1. Yapının askıya alınarak desteklenmesi

İlk makalede yer verilen malzeme, dönem ve hasar tespitleri ile analizlerin ışığında, verilen ilk restorasyon kararı: yapının, niteliksiz III.Dönem eklerinden ve bozulmayı hızlandırıcı müdahalelerden arındırılması olmuştur. Tespit edilen ve 3.maddede ayrıca tanımlanacak olan bu eklenmeler, yapının taşıyıcılık açısından zayıf ve kritik noktalarında olup; yapı ölçeğine kadar varan çeşitli büyüklüklerde idi. Buna karşılık, yapının taşıyıcı sistemi, genel olarak orta, özellikle kuzey bölümünde (Şekil 3) ise aşırı derecede hasarlı olarak tanımlanmıştır.

Sökümler esnasında ve sonrasında, yapının statik dengesinin değişmesi riski, tamiri güç yeni problemlere yol açabileceği için; herhangi bir müdahale öncesinde, yapının desteklenmesi ve yüklerin güvenle zemine aktarılması gerekli görülmüştür. Öncelikle, üzerindeki çatı yüklerini kısmen temizleyebilmek üzere, yapının aşırı derecede hasarlı olan kuzey köşesinden başlayarak geçici destekleme yapılmıştır (Şekil 4). Güvenlik tedbiri olarak, ahşap taşıyıcılarının büyük oranda işlevini yitirdiği duvarlar üzerine oturtulan ağır ıslak hacim ekleri (*mutfak ve banyo işlevli ek mekanların muhdes kargir duvarları ve beton döşemele-*ri) desteklenmiş (Şekil 5); ardından, tüm katlarda bu ahşap iskele devam ettirilerek, yapının çökme tehlikesi altındaki kuzey köşesi içeriden askıya alınmıştır (Şekil 6).

Yapının askıya alınması işleminde, özellikle taşıyıcılığını yitirmiş kısımlarda, yüklerin doğrudan zemine aktarılması ve uygulama esnasında hasarlı elemanların değiştirilebilmesi için; iskelenin sürekli olması gerekir. Özellikle parselin kuzeybatısında; iki katlı muhdes kargir yapının kaldırılması esnasında ana yapının zarar görme riskini en

Şekil 3. İkinci kat, 2K04-2K05 mekanlarındaki yapısal hasar

Şekil 4. Yapının kuzey bölümü, 2K04 mekanının geçici olarak desteklenmesi (2008)

Şekil 5. Muhdes beton döşemenin desteklenmesi (Temmuz 2008)

Şekil 6. Geçici askı iskelesinin kurulması (2008)

Şekil 7. Hasarlı döşeme levhaları sökülerek sürekli hale getirilen askı iskelesi (Ekim 2008)

Şekil 8. İkinci kat, 2K02 mekanında askı iskelesi (Ekim 2008)

aza indirebilmek için, askı iskelesinin yatayda ve düşeyde sürekliliği sağlanmıştır. Sağlam durumda ya da konservasyonu yapılarak yerinde korunabilecek olan özgün tavan kaplamaları, dolap, vb. yapı elemanlarının konumları göz önünde bulundurularak, sürekli iskelenin düşey taşıyıcı akslarının, duvardan ortalama 50-70cm içeride, uygun noktalara yerleştirilmesine dikkat edilmiştir. Tekrar kullanılmayacak

derecede hasarlı olan döşeme ve tavan kaplamaları (Şekil 7) sökülerek veya kısmen kesilerek, askı iskelesi için yer hazırlanmıştır.

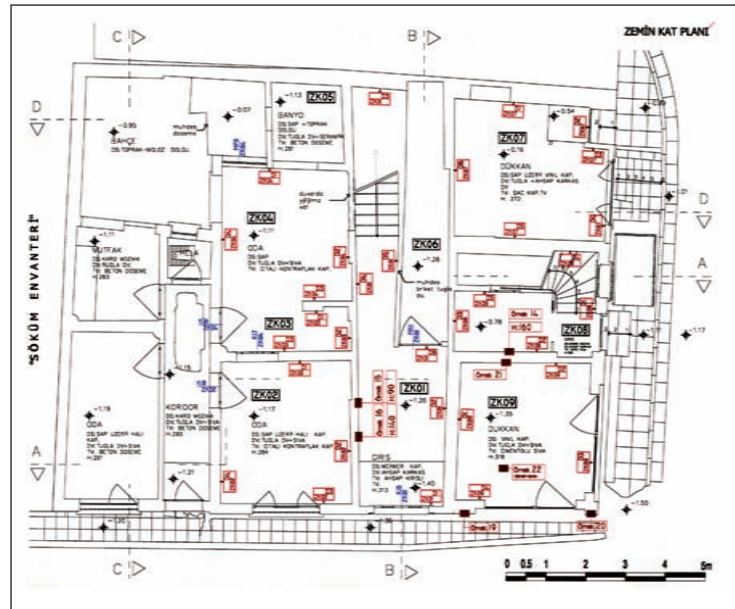
Bütünlüğünü koruyan özgün tavan kaplamaları ve çıtalarının, ileride yeniden aynı şekilde uygulanmak üzere, tamamen sökülmesi tercih edilmemiş; kirişler yenilenirken bir üst katın döşemesinden çalışma yapılması ve özgün tavanların dokunulmadan korunma-

sı öngörülmüştür (Şekil 8). Mevcut kaplamanın delinerek geçilmesinin kaçınılmaz olduğu yerlerde ise, tavan çıtalarının bulunmadığı düz kaplama levhalarında yeterli minimum boşluklar açılarak iskele devam ettirilmiştir. Yapının kargir dükkanı barındıran güney köşesinde acil bir statik sorun gözlenmediği için, ilk etapta askıya alma işine gerek görülmemiştir.

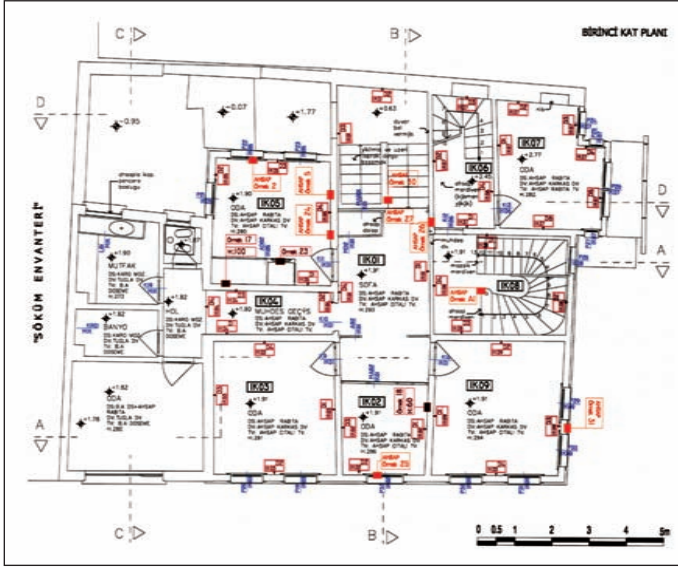
2. Söküm envanterinin çıkarılması ve korunacak elemanların ayrılması

Üç katlı ahşap ana yapı ve Ayşe Kadın Hamamı Sokağı üzerinde yer alan II.Dönem eki ahşap yapının rölöve planları üzerinde, söküm işlemlerinde ve ileriki çalışmalarda kullanılmak üzere anahtar envanter paftaları hazırlanmıştır (Şekil 9). Mekanlar ve duvarları ile özgün ve muhdes mimari elemanlar, belirli bir kodlama sistemi doğrultusunda sırayla numaralandırılmışlardır.

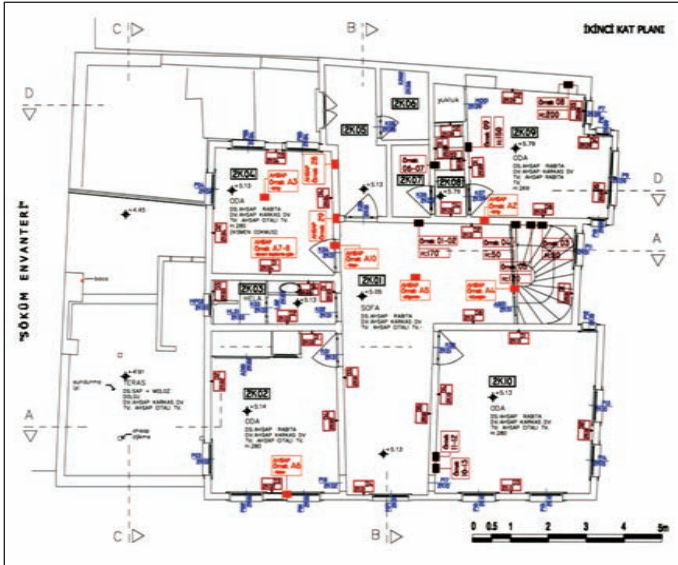
Taşıyıcı karkas sistemin durumunu tespit edebilmek üzere, çimento sıvalı duvarların bazılarında kısmi sıva sökülmesi yapılmış (Şekil 10); bağdadi çıtaları da ortalama 50cm yüksekliğinde bir bant halinde sökülerek, açığa çıkan karkas sistemin rölöveleri alınmıştır (Şekil 11). Bu rölövelere destek olarak, yapılan çalışmalar aşama aşama fotoğraflanmış olup; bu fotoğraflar ile yerinde yapılan eskiz ve çizimler, daha

Şekil 9a. Söküm Envanteri, Zemin kat planı

Şekil 9b. Söküm Envanteri, Birinci kat planı

Şekil 9c. Söküm Envanteri, İkinci kat planı

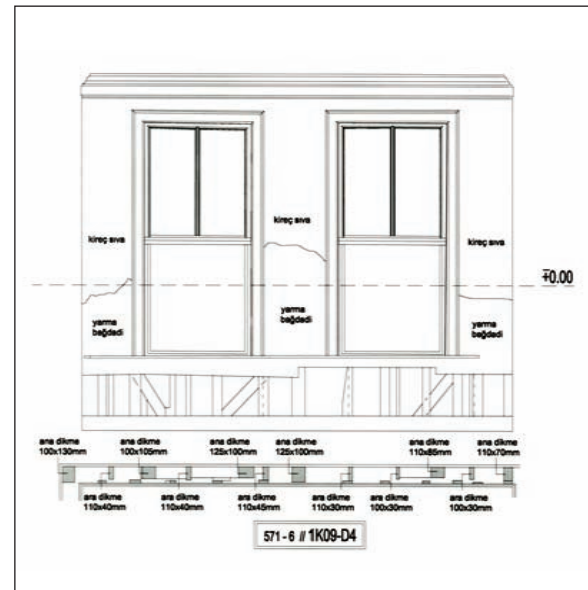

Şekil 10. Birinci kat 1K09- D1 duvarının kısmi söküm sonrası durumu (2008)

sonra başvurulabilecek birer belge niteliği taşımaktadırlar.

Yapıda bulunan ahşap kapı, pencere, dolap ve ara bölme gibi özgün ve/veya dönem eki mimari yapı elemanları, buldukları mekanlara göre kodlandırılmış; sökülmesi gerekenler belirlenmiştir. Söküm öncesindeki bu tespit aşamasında, bozulma durumu ve konumu nedeniyle taşıyıcı sistemin onarımı için sökülmesi gerekli olan, ancak korunmasına ve konservasyon uygulamalarından sonra tekrar yerine yerleştirilmesine karar verilen yapı elemanları belirleyici olmuştur.

■ Yapıdaki nitelikli ve özelliğini koruyan önemli yapı elemanlarının başında gelen özgün ahşap dolaplar, birleşim detayları gözetilerek, sırayla parçalara ayrılmış ve kendi içlerinde isimlendirilmişlerdir (Şekil 12, 13). Birinci kattaki 1K05 ve ikinci kattaki 2K02 odalarında bulunan bu dolaplar, gerekli onarım işlemlerinden sonra tekrar kullanılmak üzere, yapının nisbeten sağlam durumdaki odasına yerleştirilerek saklanmışlardır.

Şekil 11. Birinci kat 1K09- D4 duvarının (sol) kısmi karkas sistem rölövesi (sağ)

Şekil 12. AD02-1K05 dolabı-söküm envanteri (Ekim 2008)

Şekil 13. AD01-2K02 dolabı, söküm envanteri (Ekim 2008)

Şekil 14. İkinci kat, AB01-2K01 numaralı dönem eki ahşap bölmenin sökümü

Şekil 15. Birinci kat, sökümü yapılan K14-1K09 numaralı ahşap kapı

Şekil 16. Onarılacak yerlerine yerleştirilmek üzere depolanan yapı elemanlarının bir bölümü

■ Aynı işlemler, ikinci kattaki 2K01 numaralı merdiven holünde yer alan, desenli/renkli camları ve profil detayları ile korunması gerekli nitelikli bir dönem eki olarak kabul edilen ahşap bölme (AB01-2K01; Şekil 14) için de uygulanmıştır.

■ İç ahşap kapıların çoğunda, özellikle kasalarda, zaman içinde yeni kilit eklemek için çakılan çok sayıda çivi ve buna bağlı aşınmalar ile kapıların tekamelik bölümlerinde malzeme kayıpları gibi önemli derecede bozulmalar gözlenmiş; boya sökümü ve onarım (*kısmi bütinleme, parça değiştirme gibi*) işlemlerinden sonra tekrar kullanılabilir durumda olduğu tespit edilen kapılar dikkatle sökülmüş (Şekil 15) ve isimlendirilmişlerdir. Ahşap atölyesinde gerekli bakım ve onarım işlemlerinden geçirildikten sonra tekrar kullanılmak üzere, korunacak diğer yapı elemanları ile bir-

likte, yapının uygun bir bölümünde, zarar görmeyecek şekilde depolanmışlardır (Şekil 16).

■ Yapının ahşap giyotin pence-leri için de benzer bir yol izlenmiş; ilk etapta, yerinde korunması uygun görülen özgün pencereler belirlenmiştir. Zaman içinde yeni malzeme ve özgüne uymayan detaylar ile yenilenmiş olan pencere elemanları sökülüştür. Taşıyıcı karkas sistemin durumunun belirlenmesi ve onarımının yapılabilmesi için; gerekli görülen yerlerde, kısmen eksik veya hasarlı olan özgün pencere, kafes, vb. elemanların, 1/20 sistem detayı ve 1/1 nokta detaylarının rölöveleri alındıktan sonra, dikkatle sökülme yapılmıştır (Şekil 17). Sökülen bu elemanlar, yerleri ve adları çizimler üzerine işlenerek, envanter numaralarına göre isimlendirilmiş ve saklanmışlardır. Bugüne ulaşan özgün yapı elemanlarının mümkün olduğu kadar fazla oranda korun-

maları ve kendi yerlerinde tutulabilmeleri için, atölyede tek tek onarımları yapılacak; eksik olan parçalar verilen özgün detaylarla kontrolü olarak üretildikten sonra yerlerine yerleştirileceklerdir. Bu uygulamalar, bir sonraki makalede atölye çalışmaları başlığında, ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

■ Yapının ıslak hacimlerinden sökülen, mermer hela taşı, lavabo, kurna ve kaplama gibi elemanlar da, buldukları mekanlara göre envanter numaraları verilerek fotoğraflanmışlardır (Şekil 18). İkinci katta yer alan özgün heladaki (2K03) söz konusu mermer elemanlar, önemli bir ağırlık oluşturduğu ve alt kattaki kontrol edildiğinde hasarlı olduğu görülen döşeme kirişlerinin yenilenmesi gerektiği için; onarım sonrasında temizlik ve konservasyon işlemleri yapıldıktan sonra tekrar monte edilmek üzere sökülüştür.

Sekil 17.
2K02-D3 duvarı, pencere ve sıva sökümü
(sol: Nisan 2008, sağ: Ekim 2009)

Sekil 18. İkinci kat, 2K03 mekanından sökülen özgün mermer elemanlar

3. Niteliksiz eklerin kaldırılması

Yapının ikinci katında, ıslak hacimler için mekan oluşturmak amacıyla, tuğla, beton ve çimentolu harç kullanılarak yapılan III.Dönem ekleri (2K05-06-07; Şekil 5, 19), ağırlıkları ve ahşap yapıdan farklı olarak rijit davranışları nedeniyle; yapının bu bölümünde düşeyden ayrılma, kat döşemesinde eğilme ve kısmi çökme gibi çeşitli statik problemlere neden olmuşlardır. Ayrıca, çimentolu harç kullanımı, tesisat sorunları ve çatıdan içeri giren su, özgün ahşap elemanlarda mantar ve böcek faaliyetlerinden kaynaklanan bozulma süreçlerini hızlandırmış; malzemelerin kesitlerinde kayıplara ve içlerinin boşalması taşıyıcı işlevlerini yitirmelerine yol açmıştır (Şekil 20). Bu nedenle, yapının, özgün mimarisini tamamen yok sayarak yapılan bu tip niteliksiz ek ve müdahalelerden arındırılması yoluna gidilmiştir.

■ 2K05-06-07 mekanlarının, merdiven boşluğunun üzerine yıkılma tehlikesi gösteren döşemesi, demir kirişler arasına yapılmış beton bir plaktan oluşmaktaydı. Daha önce askı iskelesiyle desteklenen bu eklenti, ahşap yapı ile birleşim nok-

talarında hasarlara sebep olduğundan ve statik olarak risk taşıdığından, kaldırılmıştır (Şekil 21). Buradan çıkarılan mermer lavabo, hela taşı ve bazı sağlam harman tuğlaları, daha sonra yeniden değerlendirilmek üzere kenara ayrılarak; aşağı doğru söküme devam edilmiştir. Bu bölüm ile birlikte, gerisindeki hasarlı yangın duvarının bir kısmı da, sağlam tuğlalar kenara ayrılarak sökülmüştür.

■ Yapının ana giriş holünde yer alan ve zemin kattan 1.Kat'a ulaşımı sağlayan iki kollu merdivenin sol koldaki basamakları dökme mozaik olarak yenilenmiş, sağ kolu ise kısmen yıkılmış durumdaydı. Yapının 1.Katı'na ulaşım, Ayşe Kadın Hamamı Sokağı üzerindeki muhdes yan girişten ulaşılan dökme mozaik merdivenden sağlanmaktaydı; 1K08 merdiven holü ile 1K01 sofa mekanları da, muhdes duvar ile ayrılmıştı. Restitüsyon önerilerine göre; bu muhdes duvarın merdiven boşluğundan ayırdığı sofa tek mekan olup, 2.Kat'a çıkan özgün ahşap merdiven zemin kata kadar devam etmekte ve böylece yapı üzerinde-

ki izlerden edinilen bilgiye göre, yapının tek merdivenli sade bir doluşım şeması bulunmaktadır. Proje kararı gereği, zemin katta mevcut iki merdiven ile muhdes duvarlar da temizlenmiş (Şekil 22) ve yapı, II.Dönem plan şemasına kavuşturulmuştur.

■ Zemin katta bulunan ZK07 ve ZK09 dükkanlarının döşemeleeri, şap üzeri vinil kaplama idi. Bu muhdes elemanlar sökülmüş, özgün dükkan olduğu tahmin edilen (*Pervititch Haritası'nda görülen*) ZK09 mekanının özgün mermer döşemesi ve eşiği kısmen ortaya çıkarılmıştır (Şekil 23). Dükkana çevrilmiş olan ZK07 mekanındaki alçıpan ve sac levha kaplamalar da, yapıdan arındırılmıştır (Şekil 24).

■ Kirazlı Mescit Sokağı cephesi, özgün durumunda iki çıkmalı iken; çıkmaların arası ahşap duvar ile kapatılarak, 2.Kat/2K01 holü genişletilmiştir (Şekil 25). Restitüsyona dayalı restorasyon proje kararı gereği, iki çıkma arasındaki muhdes elemanlar sökülerek, kütleinin özgün formu ortaya çıkarılmıştır. Böylece yapı, II.Dönem Restitüsyonu esas alınarak, nitelikli dönem ekleriyle

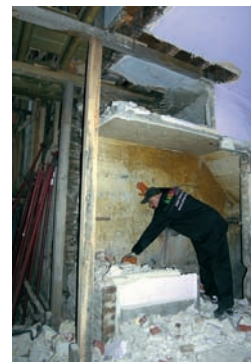
Şekil 19.
Ek beton
döşeme
ve kargir
duvar

Şekil 20.
Taşıyıcı iş-
levini yitiren
ahşap ele-
manlar

Şekil 21. III. Dönem eki olan 2K05-06-07'deki yapı elemanlarının kaldırılması (2008)

Şekil 22. Kaldırılan muhdes merdiven ve duvarlar (Kasım 2008)

Şekil 23. Kismen korunmuş özgün mermer döşeme (ZK09 mekanı; 2008)

Şekil 24. Kaldırılan muhdes kaplama elemanları (ZK07 mekanı; Ekim 2008)

birlikte mekan bütünlüğüne kavuşturulmuştur.

■ Yapı zaman içinde, insanların gereksinimleri nedeniyle, nitelikli ve nitelsiz çeşitli elemanlarla değiştirilmeye çalışılmıştır. İlk makalede ayrıntıları ve projeleri ile anlatıldığı gibi; kütle ölçeğinde, yapının her iki yanında, yapıya bitişik ola-

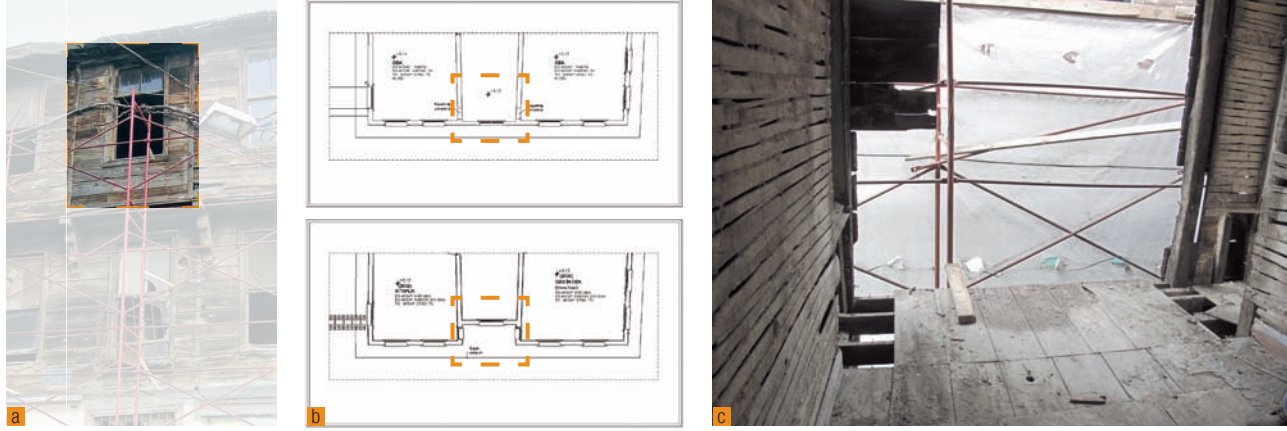
rak inşa edilmiş olan iki ek yapı bulunmaktadır. Bunlardan Ayşe Kadın Hamamı Sokağı üzerinde yer alan yapı, cephe karakteriyle dönemin özellik ve izlerini taşıdığından, hazırlanan restitüsyon ve restorasyon projelerinde, II. Dönem (1900-1935) eki olarak kabul edilmiş; korunmasına karar verilmiştir.

Kirazlı Mescit Sokağı üzerinde yer alan ve daha yakın bir tarihte (*Pervititch Haritası'nda görülmediğinden 1935'ten sonra*) inşa edildiği tahmin edilen III. Dönem eki iki katlı yapı ise (Şekil 26), harman tuğlası ve çimento harcıyla örülmüş duvarlar ile betonarme döşemelerden oluşmaktadır. İlk dönem yapısı olan

ana binanın, kuzeybatısında bulunan bu yapı ile birleşim noktalarında, önemli ölçüde fiziksel hasarlar ile kimyasal ve mikrobiyolojik bozulmalar (Şekil 27) tespit edilmiştir. (Muhdes yapının ağırlığının ve davranışının ahşap yapıdan farklı olması nedeniyle, ana binada kuzeybatı yönüne doğru önemli ölçüde sehim ve

oturma gözlenmiştir. Buna ek olarak, kargir duvarlar mevcut ahşap karkasın içi doldurularak oluşturulduğundan, ahşap taşıyıcı elemanlarda, çimentolu harcın bünyesindeki tuzdan kaynaklanan çürümelere ve kesit kayıpları meydana gelmiştir.) Ana yapıda gerekli sağlamlaştırma ve asıya alma işlemleri tamamlandıktan

sonra, iki bina arasında yer yer çapraz destekler atılarak herhangi bir yıkılma riskine karşı önlem alınmıştır. Ardından, iki katlı kargir yapı, yavaş yavaş ve dikkatle, insan gücü ve el aletleri yardımıyla kaldırılmıştır (Şekil 28). Buradan çıkan devşirme mermer lavabo ile sağlam çıkarılabilen harman tuğlaları kenara ayrılmıştır.

Şekil 25. a. İlk durum (2008), b. Rölöve ve Restorasyon projesi, c. Söküm yapılırken (2009)

Şekil 26. Muhdes kargir yapı (sol: Mart 2008, sağ: Pervitich Haritası)

Şekil 27. Muhdes yapı nedeniyle mevcut ahşap elemanlarda meydana gelen hasarlar

Şekil 28. III. Dönem eki muhdes yapının kaldırılması (2009)

Şekil 29. Çatıdan indirilerek sağlam olanları ayrılan Marsilya tipi kiremitler

4. Yapının hafifletilmesi ve korunamayacak derecede hasarlı elemanların sökümü

Proje kararı gereği, yapının ilk iki dönem özelliklerini barındıran plan şemasını ve cephe özelliklerini bozan niteliksiz ekler kaldırıldıktan sonra; restorasyon çalışmaları sırasında kolaylık sağlaması açısından, yapının hafifletilmesi yoluna gidilmiştir. Bu aşamada yapılan uygulamalar, sırası ile şöyledir;

- Ana binanın ve II.Dönem eki olan ahşap yapının çatılarında bulunan kiremitler ve ağırlık oluşturan oluklu levha gibi muhdes elemanlar toplanmıştır. Tamamı Marsilya tipinde olan, bazıları özgün bu kiremitler (Şekil 29), sırası geldiğinde temizlenerek yeniden kullanılmak üzere, yapının bir köşesine ayrılmıştır.

- Kabarmış ve yerinden ayrılmakta olan sıvalar ile yapının aşırı derecede hasarlı ya da kısmi olarak dahi korunamayacak durumda olan cephe, döşeme kaplamaları gibi elemanları sökülerek yapıdan uzaklaştırılmıştır (Şekil 30).

Şekil 30. İlk sökümlerden sonra 2.Kat'tan bir görünüm (2009)

- Ana yapı ile II. Dönem yapısındaki yarma ve çakma tekniğinde bağdadi çatılarının çürümüş ve kullanılmayacak durumda olanları, gerisindeki karkas sisteme zarar verme-

den sökülüştür. Taşıyıcı sistemin onarımına geçildiğinde, değiştirilmesi gereken elemanların konumlarına göre, ihtiyaç duyulduğunda sökümlere devam edileceği için; ilk etapta mümkün olduğu kadar acil müdahaleler gerçekleştirilmiş, korunabilecek elemanlar yerlerinde bırakılmıştır.

- Ana yapının alt ve üst seviyelerindeki 1-2 adet kaplama levhası sökülerek, sağlamlıkları ve gerisindeki karkas elemanların durumu kontrol edilmiştir. Cephe kaplamaları, uygulama ilerledikçe yeniden gözden geçirilmek ve gerektiğinde konservasyon işlemleri yapılmak üzere yerlerinde bırakılmıştır.

Uygulama öncesinde yapılan bu ilk sökümler, onarım için yapıyı hafifletme amaçlı olup; iş programı oluşturabilmek için gerekli müdahale tekniklerine yön verecek ön tespitler niteliğindedir. Devam etmekte olan uygulamanın sonraki aşamaları, ilerleyen makalelerde aktarılacaktır.

REFERANSLAR

1- Kudde, E., Aksoy, P., 2009, "Ahşap Yapıda Koruma- Uygulama Metodolojisi 1", *Restorasyon Konservasyon Çalışmaları*, Sayı 1 (Nisan-Mayıs-Haziran 2009), İBB KUDEB, İstanbul, s.16-37.

2- Kudde, E., Ersen, A., 2010 (basımda), "Ahşap Yapılarda Koruma ve Proje Metodolojisi", İBB KUDEB *Ahşap Yapılar Koruma Restorasyon ve Sürdürülebilirlik Kriterleri Paneli 1* (14-15 Ekim 2009), İstanbul.

3- *Restorasyon ve Konservasyon Raporu*, 2008, İBB KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı, Rapor no: 37, İstanbul.